

Till Dig som arbetar med
våldsutsatta äldre och djur

Se Sambandet

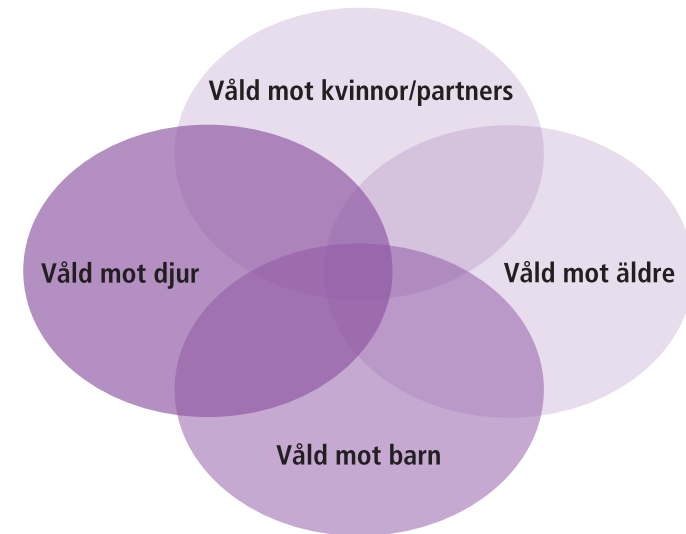

Se Sambandet

Se Sambandet ur äldres perspektiv

Sambandet mellan våld mot äldre och våld mot djur är mångfacetterat och handlar såväl om att skydda den äldre som att se och skydda familjedjuret. Det betyder att ingången för att upptäcka våldet eller den kränkande behandlingen kan göras såväl av hemtjänst och socialtjänst som av veterinärer och annan djurhälsopersonal samt av länsstyrelsens djurskyddshandläggare. Den här broschyren beskriver olika situationer där den äldre och ett eller flera familjedjur kan behöva stöd och hjälp.

Djur betyder mycket för den äldre

Forskning visar att djur och den ordlösa kontakten och närheten är viktig för många äldre, särskilt om de lever ensamma. På ålderns höst saknar många fysisk beröring och sensitiv närhet. Genom möjligheten att vara nära djur och kunna klappa och smeka får den äldre en chans till upplevelser med flera sinnen. Vanligtvis har den äldre en katt eller hund. I vissa fall kan det röra sig om kaniner, marsvin och hamstrar som barn och barnbarn tröttnat på och lämnat över till den gamla.

Copyright: Se Sambandet

Broschyren har finansierats med ekonomiskt bidrag från Brottsofferfonden.

Layout: Fresh Design

Foton: Shutterstock

Stockholm 2018

Självklart borde det vara av största vikt att också ha ett djurskyddsperspektiv i arbetet med de äldre och se till att också djuren mår. Djuren måste ha ett gott liv och få sina behov tillfredsställda. Se Sambandet uppmanar hemtjänst och socialtjänst att i förebyggande syfte ha kontakt med länsstyrelsens djurskyddshandläggare och lära sig om djurs grundläggande behov. Familjedjuren måste förstås som en del i den äldres tillvaro, en del av den äldres familj.

Våld mot äldre och kön

Våld mot äldre är tyvärr ett eftersatt forskningsområde. De svenska studier som finns visar att av de äldre som utsätts för våld i nära relation är 75 % äldre kvinnor som då misshandlas av maken. Men i vissa fall är förövaren en son eller andra män. 25 % procent av offren är äldre män. I sin rapport slår Socialstyrelsen fast att det som skiljer våld mot äldre kvinnor från våldet mot äldre män är att våldet mot äldre kvinnor är grövre och systematiskt och får större konsekvenser för brottsoffret. En europeisk studie lyfter fram att det vanligaste våldet mot äldre män är ekonomiskt våld. Socialstyrelsen refererar i sin tur till ett antal studier och menar att när det kommer till sexuellt våld är det i princip enbart äldre kvinnor som är utsatta.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Mäns våld mot kvinnor upphör inte för att de båda blir äldre och det gör inte heller våld mot familjedjuren. När ett äldre par ansöker om bistånd bör tecken på hot och våld uppmärksammas. Få äldre kvinnor tar kontakt med en kvinno- och brottsofferjour och det finns en stor skam att prata om sin våldsutsatthet. Att ställa frågor och bekräfta kvinnans upplevelse är således av största vikt, inte minst för att många kvinnor känner oro för att inte bli trodda om de berättar. En del kvinnor kan ha svårt att berätta om våldet på grund av demenssjukdom eller afasi.

Finns det djur i hushållet är det viktigt att ta reda på hur djuret mår. Tala gärna med kvinnan och mannen enskilt och låt de var för sig berätta om djuret samt beskriva dess livssituation. De som kommer hem till det äldre paret bör också bilda sig en egen uppfattning om djuret

och dess mående. Inte minst bör man uppmärksamma om djuret verkar vara stressat eller visar tecken på vanvård eller andra skador.

Socialtjänsten, hemtjänsten och djuren

Idag ingår inte omsorg om djur som en del i biståndet eller i begreppet ”skälig levnadsnivå”. Skälig levnadsnivå anger vad samhället kan bidra med när de egna pengarna inte räcker och kostnaderna för att leva med ett djur ingår inte i denna schablon. Det innebär att den äldre sällan får hjälp att ta hand om sitt djur när krafterna inte räcker till. I vissa enstaka fall som t.ex. efter en operation, beviljar socialtjänsten rastning av en hund eller ordnar för en katt, om den äldre inte klarar detta själv. Men det hör inte vanligheterna och är ofta en tidsbegränsad tjänst. I vissa fall hänvisas istället till privata tjänsteföretag vilket i sin tur kräver att den äldre har ekonomi för att bekosta en sådan tjänst.

Det vore önskvärt att de som arbetar med den gamla tillsammans med den äldre diskutera hur djuret ska tas om hand när hen inte orkar längre eller måste flytta till ett äldreboende som inte tillåter att de egna djuren följer med. En del som arbetar i hemtjänsten överser tyvärr med brister i djurets välfärd för att djuret betyder så mycket för den äldre. Rent konkret betyder det att djuren får för mycket att äta men för lite motion vilket kan leda både till övervikt och välfärdssjukdomar som diabetes. Också detta är frågor som bör diskuteras och hanteras inom äldreomsorgen.

Både äldre kvinnor och äldre män kan utsättas för hårdhänt och omild behandling av en nära anhörig, vårdpersonal eller annan person som den äldre står i beroendeställning till. När den äldre har ett familjedjur är risken överhängande att djuret också används mot den gamla som en del i våldet. Barn, barnbarn eller andra närstående till den äldre kan hota att skada eller avliva dennas djur i syfte att tvinga den äldre att ge dem pengar eller andra saker av värde. Ibland kan det vara immateriella krav som att få bo gratis hos den gamla. Det händer att den äldre inte tillåts att ta sitt djur till veterinären eller att eventuella sjukdomar och symptom bagatelliseras.

Hemvården i sin tur kanske förväntar sig att anhöriga ska ta hand om djuret om en akut situation inträffar och tar inte den gamlas oro om djurets välfärd på allvar eller ser inte djurens situation som sitt ansvar.

Ställ frågor

När en äldre kvinna ringer till en kvinno- eller brottsofferjour eller socialtjänsten eller vid samtal om biståndsbedömning med en äldre kvinna eller man bör man alltid fråga: Finns djur i hemmet, hur djuren har det och om den äldre har någon som hjälper henne/honom med rastning samt namn på en person som kan kontaktas i en nödsituation om den äldre behöver vård, och som då kan ta hand om katten eller hunden. Om det inte finns någon som tillfälligt eller permanent kan ta hand om djuret bör biståndsbedömaren tillsammans med en äldre diskutera fram hur en sådan situation ska lösas om den uppstår. Anhöriga kan självklart inte omplacera, överlåta eller avliva djur utan den äldres tillstånd. Var uppmärksam på om det verkar förekomma påtryckningar på den äldre.

Oftast tycker den äldre om att prata om sin katt eller hund och det är ett enkelt sätt att få reda på hur det verkligen är genom enkla frågor som:

- Berätta lite hur djuret mår?
- Upplever du djuret som glad och trygg?
- Upplever du djuret som ledsen eller att det saknar något?

Sekretess

Från och med 1 april 2019 blir det möjligt att bryta sekretessen för personal inom socialtjänsten, hemtjänsten och hälso- och sjukvården och göra en anmälan till länsstyrelsens djurskyddsmyndighet, om att de uppmärksammat vanvård av djur eller djurplågeri. Det har möjliggjorts genom en ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Den sekretessbrytande regeln innebär att om personal från någon av dessa tre verksamheter upptäcker och möter ett djur vid ett hembesök eller på annat sätt själv ser att djuret är uppenbart vanvårdat eller utsatt för våld, får sekretessen brytas och anmälan upprättas till Djurskyddsmyndigheten på länsstyrelsen. Om djuret är utsatt för våld är det ett djurplågeribrott och ska anmälas till polisen.

I en akut situation, tex. om den gamla behöver vård, kan sekretessen brytas direkt och djuret få hjälp. Vid vanvård eller våld mot djur ska några krav uppfyllas innan anmälan görs. Personalen från ovan nämnda verksamheter ska först överlägga med djurägaren för att komma till rätta med problemen och gemensamt göra en plan för hur djuret ska få det bättre. Djurägaren ska ges ett antal veckor för att genomföra denna plan. Därefter ska efterlevandet av planen och djurets mående utvärderas. Oavsett om djuret har det bättre eller inte ska personalen överväga om det bästa för klienten verkligen är att det görs en formell anmälan till Djurskyddsmyndigheten på länsstyrelsen. Det är således inte tvingande att bryta sekretessen utan det är upp till varje enskild handläggare att göra en bedömning utifrån vad som uppfattas som klientens bästa.

Fortfarande gäller att om klienten ger personal rätten att bryta sekretessen i en fråga får de också göra det.

Det vore önskvärt att länsstyrelsens djurskydd tillsammans med socialtjänsten, hemsjukvården och hälso- och sjukvårdspersonal tar fram ett antal riktlinjer hur djurs måenden kan bedömas. Detta för att underlätta för personalen som jobbar i de äldres hemmiljö och möter familjedjuren. På det sättet kan även samverkan mellan länsstyrelsens djurskydd och socialtjänsten med flera aktörer utvecklas.

Om den äldre behöver vård utanför hemmet

Familjedjuret kan för en del gamla vara den enda riktigt nära och varaktiga relation som de har. Den enda som de har att prata med. Det gör det emotionella bandet särskilt starkt. En del gamla vill inte ta emot vård eller läggas in på sjukhus om inte någon ser efter deras katt eller hund. Att föreslå avlivning av djuret för att möjliggöra vård av den gamla är att utöva en form av våld mot den äldre. I de fall någon erbjudit sig att ta hand om djuret försäkra dig om att det inte innebär höga kostnader eller någon annan form av oskälig betalning för den gamla. Fundera på hur ni ska agera om det inte finns någon som kan ge djuret ett tillfälligt boende. Att lämna en katt ensam i flera dagar är förbjudet enligt djurskyddslagen.

Om den äldre är djursamlare

Det händer att äldre, särskilt äldre kvinnor, har för många djur, särskilt katter. När det gått över styr kan stora delar av pensionen gå till kattmat och den äldre negligerar sina egna behov. Det här betyder inte att katterna har det bra utan snarare tvärtom. Idag klassas djursamlande som psykiatrisk diagnos och tas upp i DSM 5 som är ett diagnosverktyg över psykiatriska sjukdomar. Den äldre är således sjuk och behöver hjälp av psykiatriker eller annan aktör. Kontakta även länsstyrelsens djurskyddsmyndighet så att katterna kan få den hjälp som de behöver. Många gånger väntar myndigheterna alldeles för länge med att gå in och ge stöd och hjälp vilket betyder att katterna ofta är i ett väldigt dåligt skick och riskerar att avlivas. Förhoppningsvis blir det enklare med ett tidigare ingripande nu när djursamlande är psykiatrisk diagnos.

I USA finns behandlingsprogram som innebär att man låter ett par steriliserade/kastrerade katter stanna kvar hos den äldre samtidigt som till exempel socialtjänsten har tillsyn över djuren. Den gamla kan bli förtvivelad och känna sig helt isolerad om alla katter försvinner men hon behöver stöd för att inte samla på sig fler och hjälp att sköta katterna rätt. Kom ihåg att besluta om vems ansvar det är att se till att det fungerar för katterna hemma hos den äldre.

Ett förslag på lösning

Ett sätt att lösa olika situationer där djur kan behöva ett nytt hem, är att hemtjänst och socialtjänst samarbetar med ett lokalt djurhem. Då kan den äldre få information om djurhemmet och kanske kan någon från djurhemmet träffa den äldre och berätta om hur en omplacering går till. På så sätt blir den gamla en del i omplaceringsprocessen och den kan på så sätt bli mindre smärtsam.

Se Sambandet arbetar för

- att kommunerna ser över behovet av skyddade boenden för våldsutsatta äldre kvinnor/partners och då inkluderar eventuella familjedjurs behov av en fristad
- att kostnader för äldres familjedjur ska ingå i normen för skälig levnadsnivå
- att socialtjänst, hemtjänst och hälso- och sjukvården ska få bryta sin sekretessen direkt vid misstanke om vanvård eller djurplågeribrott
- att fler äldreboenden tillåter medföljande familjedjur
- att socialtjänst, hemtjänst och hälso- och sjukvården och länsstyrelsens djurskyddsmyndighet samverkar och att tillfälliga boenden för äldres djur inrättas så att äldre kan ta emot sjukhusvård och dylikt utan att behöva oroa sig för djuren
- att insatser riktade till den äldre helt enkelt utgår från att hens djur är en del av dennes familj

Lästips mäns våld mot äldre kvinnor och våld mot äldre

Blånader och silverhår – utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor. 2013. Stockholm: Socialstyrelsen.

Det slutar inte vid 65 – En rapport om äldre våldsutsatta kvinnor. Länsstyrelsen i Stockholms län: Rapport 2012:21.

Kristensen, Kerstin & Risbeck, Marie. *De sista ljuva åren... – om utsatthet och erfarenheter av våld hos personal och vårdtagare inom hemtjänsten.* 2004. Göteborg.

Kristensen, Kerstin, Lindell, Lisa. *Ofredad – om våld och övergrepp mot äldre personer.* 2013. Socialförvaltningen, Region Gotland.

Våld mot äldre kvinnor – En forsknings- och kunskapsöversikt. Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) Rapport 2016:1. Uppsala Akademiska sjukhuset och Uppsala universitet.

Våld mot äldre kvinnor. Rapport 2012. Stockholm: Roks/Emma Wilén.

Roks har även gjort en film:

Vi som överlevde – en film om våld mot äldre kvinnor.

VAD GÖR SE SAMBANDET

- föreläser och utbildar såväl socialtjänst, hemtjänst, djurhälsopersonal och djurskyddshandläggare för att öka kompetensen om mäns våld mot kvinnor/partner, barn och äldre och djurs utsatthet.
- tar fram material om sambandet som bygger på forskning.
- arbetar med politiskt påverkansarbete för att synliggöra sambandet.

Se Sambandet är en ideell organisation utan fasta ekonomiska bidrag. Vi tar tacksamt emot stora som små bidrag som oavkortat går till att sprida kunskap om sambandet: BG: 435 4494.

På vår hemsida hittar du denna broschyr samt annat material för gratis nedladdning. www.sesambandet.se

För jourhem till våldsutsattas djur: www.voov.nu

Sök din närmaste kvinnojour: www.roks.se

Sök din närmaste kvinnojour: www.unizon.se

Sök din närmaste brottsofferjour: www.brottsofferjouren.se

Kontakta din pensionärsorganisation för mer information.

www.pro.se eller www.spfseniorerna.se

För eventuell brottskadeersättning och information om vad som gäller för brottsoffer: www.brottsoffermyndigheten.se

För djurskyddshandläggare på din ort vänd dig till länsstyrelsen i ditt län: www.lst.se

Kvinnofridslinjen svarar på frågor om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer: 020-505050

Vid misstänkt djurplågeri kontakta polisen 114 14.

I en akut situation: Ring 112.

Vill du veta mer om sambandet eller boka en föreläsning:

info@sesambandet.se

Hemsidesadress: www.sesambandet.se

mailadress: info@sesambandet.se

Facebook: Se Sambandet